

# A MŰVÉSZETI ISKOLÁK REFORMJA NÉMETORSZÁGBAN

„Újra fel kell építeni gazdasági életünket!”



zzel a jelszóval lépett sorompóba az egész német nép, hogy a háborúban és belső forradalomban kimerült, elcsigázott, vérüket vesztett összes alkotó erőket újjászervezve, friss energiával megtelítve és a megtisztult, alkotni vágyó forradalmi szellem eszméitől átítatva a gazdasági és szellemi újjászületés munkájában összefogja. Különösen szembeötlő a reformkövetelések erőteljes megnyilatkozása a művészetpolitika terén, ahol kiváló szakemberek állásfoglalása a művészetre való nevelés kérdésében, de általában a jövő művészetének kialakulását illetően, gyökeres szaktájt jelent az eddigi akadémikus felfogással.

A W. Gropius vezetése alatt álló weimari „Bauhaus” programja világosan jelzi a művészeti nevelés reformjának útját.

A program szerint a Bauhaus minden művészeti alkotásnak egységbe foglalására törekszik, a művészi ipari tevékenységeket, a szobrászatot, a festészetet, az iparművészetet és a mesterségeket akarja egyesíteni egy új építőművészetben. A végső, ma még távoli cél az egységes művészi alkotás, a nagy építet, amelyben nincs többé határ a monumentális és a díszítőművészet között.

Ezt az egységet a régi művészeti iskolák nem tudták elérni, hiszen a művészetet nem lehet tanítani. Az iskoláknak ismét műhelyekké kell válniuk. Építészek, szobrászok, festők térjenek vissza a mesterséghez! Nincs lényegbevágó különbség művész és mesterember között; a művész a mesterember tökéletesbülése. Minden művészi cselekvésnek a mesterszerezőség kell hogy alapja legyen, innen ered az alkotó munka örök forrása.

Az ilyen elvek alapján megindult mozgalomnak egyes fázisaira vetnek világot az alábbi fejtegetések, amelyek a művészeti iskolák egységesítésének és a mesterségbeli, ipari előképzésnek vezérgondolatán épülnek fel.

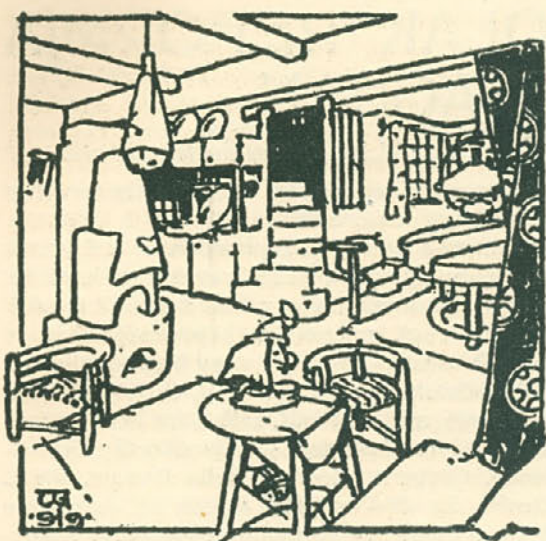
A hírneves berlini Bode Vilmos egyik cikkében az akadémiáknak az iparművészeti és ipariskolákkal való összeolvastására irányuló törekvésekkel foglalkozik. Ez ellen némelyek azzal érvelnek, hogy a tapasztalat ellene szól az ilyen összevegyítésnek: a múltban a művészet és az ipar éppen szétválásuknak köszönhették virágzásukat. Ilyen állítást — mondja Bode — csakis a régebbi korok mű-

vészetének nagyon is felületes ismeretével lehet megkockáztatni.

Amint a korai középkorban a művészek általában egyszerű kézművesek voltak, akiket a napszamosokkal egy céhbe soroltak és akik ezektől csak magasabb képzettségükkel és céhbéli mester-, legény-, vagy inasmivollukkal különböztek, úgy tudunk XIV. és XV. századbeli nagy művészekről, akik mint kézművesek kezdtek. Az olasz reneszansz úttörői: Brunellesco, Ghiberti, Quercia, della Robbia, Paolo Uccello az ötvöscéhből váltak ki, éppúgy a firenzei quattrocento ifjabb nemzedéke: Verocchio, a Pallajuollik, Ghirlandajo stb., északon Schongauer és Dürer szintén mint ötvösök kezdtek. Tudjuk továbbá, hogy a kőfaragóiparból egész sora került ki a legkiválóbb olasz szobrászoknak, mint Mino da Fiesole és Donatello és hogy az északi ffaragóipar olyan művészeket szült, mint Wohlgemuth és Pacher. Hasonló bizonyítékokat szolgáltatnak más mesterségek is.

Később a XVI., azután a XVII. és XVIII. században mindinkább szétválik a nagy művészet és az ipar útja. De még akkor is teljes mértékben az ipar marad a művészetek alapja az évekig tartó mesterségbeli előképzés révén, amin például Rubens és Rembrandt is átmentek. „A kezdők ezreinek, akik néhány év alatt a festészet terére özönlöttek, később csak töredékét említik művészek gyanánt, vagy ismerik művészi munkájuk után. A nagy többség nem jutott el a „szabad művészet”-hez”, de mégis tanulóveik alatt olyan előképzettséget szereztek, hogy mint díszítőfestők, tapéta-, üveg- vagy majolikafestők, díszítőszobrászok, kőfaragók, öntők stb. megtalálták a helyüket és ott jól beváltak. Ebben semmiképpen sem láttak — mint a mai akadémikus, aki úgy érzi, hogy kénytelen az ipari mesterséghez „leereszkedni” — lealacsonyodást, „megfeneklett egzisztenciát”, mert hisz ők tanulóveik alatt is csak egyszerű iparosok voltak; maradtak tehát azok, akik voltak és később iparukkal — manapság műiparnak neveznek — teljesen megelégedtek.

A francia forradalom, a modern idő azután nagyra növelte a modern művésztpust és az akadémikusok is megtették a magukét, hogy a szakadást a nagy művészet fiataljai és a művésziparosok közt mélyítsék. Ha most maguk a fiatal akadémikusok kívánják: vissza az iparhoz, a mesterségbeli előképzéshez, a művészetnek és művészi iparnak közös ala-



Thoroczkal Wigand Eduard Thoroczkal E. Thoroczkal Wi-  
Ede: Lakószobá- Wigand: Inneres d. gand: Intérieur.  
nak belseje. Wohnzimmers.

pokon való felépítéséhez, ezt csak örömmel lehet üdvözölni. A harc természetesen nem lesz könnyű, mert az ellenfelek nem csupán az akadémiai tanárok zöme, hanem nagyon sokan a legvadabb expresszionisták közül is, mihelyt ezek jutnak uralomra. Nem is sejti a mi forradalmi szellemű ifjúságunk, hol rejlik rá nézve a veszély, ha azt hiszi, hogy politikai tevékenységében nem lehet eléggé radikális. A legutóbbi forradalmak — vezetők hangzatos kijelentései dacára — a gyári munkás győzelme a kézműves fölött, a gépek diadala a kézügyesség és művészet fölött, a szellemi leigázása a tisztán mechanikai munka által. Éppen művészetnek és művészi iparnak kell egyúttal elsősorban a harcot végigküzdenie a német népnek a komoly, elmélyedő munkához és a rajta érzett örömhöz való visszatérítése érdekében. Ebben a küzdelemben a művészetre nagy szerep vár: az eredmény attól függ, vajjon újból átförjük-e magunkat a komolysághoz, az alapos tudáshoz, a szorgalomhoz, a belső elmélyedéshez... Az időknek, amikor a művész a divatos „szalonhósti”, vagy éppenséggel a társaság bohócát játszotta, remélhetőleg egyszersmindenkorra vége.

Az ipari művészetnek a népből kell erednie és a néphez szólnia; a művészet legyen ismét egyszerű és szerény, ismét olcsó, hogy újból helye lehessen az egyszerű emberek házában, míg most pénzfejedelmek és pöffeszkedők palotáiban, kiállításokon és műkereskedésekben terpeszkedik csupán. Erre való törekvésükben művészeinknek ismét az iparral kell összeforogniuk és együttműködniük: komoly erőgyűjtés, fájdalmas lemondás és nehéz munka — mind olyan tulajdonságok, amiket a mai művészet nem ismer — juttatják majd a művé-

szeket — nem egyik napról a másikra, de idővel — művészi képességekhez, a képzelet szabad szárnyalásához és eszményi magassághoz. Így a művészek hozzásegíthetnek a nyers anyagiasság és erőszakos kapitalizmus leküzdéséhez.“

\* \* \*

A német művészeti iskolák tanulói is állást foglaltak ebben a kérdésben. Számos iskola kiküldöttei Drezdában kongresszusra gyűltek össze és kimondották, hogy a művészeti iskolák mai szervezete többé-kevésbé elavult, nem felel meg a mai kor követelményeinek. Ezen rögtön segíteni kell, miért is kívánják:

1. az egész művészeti nevelésügy reformját;
2. az egységes iskolát (az összes ipari és iparművészeti iskolák, akadémiák és építészeti iskolák összevonását egységes művészeti műhelyekké). Ez az iskola legyen összefoglalója minden művésziparosnak egy ipari vállalatáé egy kézműipari telep (manufaktura) formájában. Ez maga után vonja a mester-, legény- és inasviszony keletkezését.

Az itt leszögezett elvek alapján kidolgozott részletes program megokolja az egyes pontokba foglalt követeléseket. Kifejti, hogy a régi bürokratikus rendszernek, amely az egyéni szabadságot elnyomja, ma már nincs helye. Ez a rendszer szabadon gondolkozó és dolgozó emberek helyett másológépeket nevelt.

Az egységes műhelyiskola követelése ugyanabból a gondolatból indul ki, amit a weimari „Bauhaus” is kifejezésre juttat. Mindenki, aki művészi iparra vagy úgynevezett nagyművészetre hivatottságot érez, előbb egy neki megfelelő mesterséget tanuljon meg. Az így felkészülteket bocsátják azután egy vagy több legényévük alatt közös munkára és a mestertől kapott megbízások kivételére. Már pusztán azzal, hogy bizonyos időn át kézművesmunkát kell végezniük, elejét veszik a dilettantizmusnak és giccselésnek. Akinek valóban van tehetsége, legényévei után a mesterműtermekben szabadon fejlődhetnek. Az egésznek középpontja az építészet, amelyhez az iparművészet egyes ágai szorosan fűződnek. Csakis ilyen együttes munkálkodásból születhetnek ismét egységes és bevégezt művek.

Ezen az úton a rajztanítók is inkább mint eddig, képesekké válnak arra a feladatra, hogy a népet a művészet megértésére neveljék. Rajztanítókra van szükség, akik maguk is tehetségesek és a művészet úttörő apostolai akarnak lenni.

A művészeti nevelés reformja az államnak is nagy érdeke.

Az iparművészet az a terület, amelyen a külföld uralhat bennünket. A szalonművészet után a legközelebbi 50—100 éven belül aligha érdeklődnek. És akkor azoknak, akik csak

rámás képet festenek, csak mellszobrokat és aktokat mintáznak, nagyon rossz sorsuk lesz. A művésztől a jövőben mindinkább alkalmazott művészetet kívánnak. Attól sem kell félni, hogy az iparművészetet az egységes iskola akademizálja, mert az akadémikus művészetnek nagyon csekély kelendőse lesz.

\* \* \*

Köln városának képvisellete is emlékiratban foglalkozik a művészeti oktatás reformjának kérdésével. A kölni iparművészeti iskola mai oktatási rendszerének alapos bírálata után megállapítja az emlékirat, hogy az iskola távolról sem az, aminek lennie kell. A tulajdonképpeni szakbeli oktatás mindinkább háttérbe szorul a kiegészítő- és melléktárgyak oktatása mögött. A reform alapelvét ez az emlékirat is abban jelöli meg, hogy a tanítás egész menetének, úgy mint régebben, ismét a kézművesség alapján kell felépülnie. Az intézet célja legyen: szakbeli továbbképzése az ipari továbbképző iskolákból kikerült olyan mestereknek, akik további művészeti irányú kiképzésre kellő képességgel bírnak. Ez a cél szabja meg az intézet szervezésénél követendő irányelveket, amelyek lényegükben ugyanazok, mint a fentebb közöltek. Az oktatás alsó fokon az ipari továbbképző iskolákban, középfokon az iparművészeti iskolában, felső fokon pedig a művészeti akadémián folyik. A két első mai elnevezése helyett az emlékirat a „Kölner Werkstätten für angewandte Kunst“ elnevezést javasolja, míg az akadémia, mint főiskola megszervezését egyelőre csak célul tűzi ki, amelynek jellege oly-

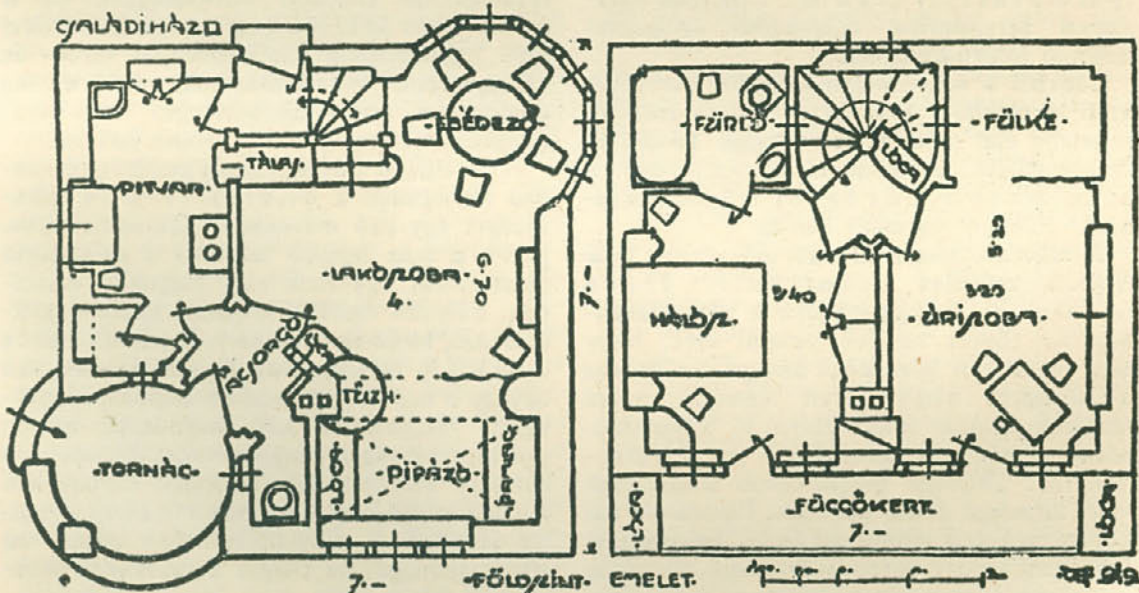
képpen alakulna ki, hogy korlátozott számú mesterműtermek létesülneek és pedig 1—2 külön a festészet és szobrászat, egy az építészet és külön egy az ötvösművesség számára. Az alap gondolat itt is: festészet és szobrászat szorosan összefügg az építészettel.

\* \* \*

A sok kiváló szakember által különféle szempontból tárgyalt témának elemző és összefoglaló megvilágítását találjuk meg dr. Fritz Hoebnernek (Frankfurt a/M.) nagy tudással megírt, mélyen szántó gondolatokkal és leszűrődött életismerettel teli cikkében. Érdekes volna ezt a cikket a maga teljességében leközölni, de helyszűke miatt kénytelenek vagyunk megelégedni azzal, hogy eszemenetét és az igazság erejével ható megállapításait ismertetjük.

Fejtegetéseinek kiindulópontja, hogy a művészetben a leglényegesebbet, az érzések kifejezését, sohasem tanulhatta el egyik ember a másiktól. Az, amire egyik művész a másikat megtaníthatja, voltaképpen a technikai módszer. Az eszmei művészet azonban része egy nagyobb szociológiai egésznek és ez: az élet a maga különféle reális megnyilatkozásaiban. Ebben az értelemben a nagy tömeg számára a művészeti oktatás újjászervezése ma már nemzetgazdasági szükségességgé vált.

A reformtörekvések kezdetét Hoebner 1907-re vezeti vissza, amikor Scheffler Károly foglalkozott behatóbban a kérdéssel. Nagyobb méreteket öltött a mozgalom a háború alatt; 1917-ben kialakult az eszme: a szabadművészeti akadémiáknak az iparművészeti isko-



Thoroczka Wigand Ede: Családi ház.

Eduard Thoroczka Wigand: Familienhaus.

E. Thoroczka Wigand: Maison de famille.

lakkal való összekapcsolása. Kiváló előharcosa ennek a főrekvésnek a müncheni iparművészeti iskola vezetője, Riemerschmid Richárd, aki az anyagokon és szerszámokon és ezeknek architektónikus alkalmazásán alapuló oktatástól reméli az újjászülését minden művészetek immár veszendőbe ment összetartozóságának.

Fischer Theodor (München) és Schuhmacher Fritz (Homburg) az építészeti sokoldalú, főképpen szociális és nemzetgazdasági feladataira alapítják az oktatás reformját, amelynek végső célja az utóbbinak zseniális terve szerint; „a művészeti alkotás főiskolájának” megteremtése.

A művészettechnikai iskolák, az akadémiáktól lefelé az egyszerű ipari szakiskoláig, ma mint a képzőművészeti és technikai alkotó erők szétforgácsolásának valóságos szimbólumai állanak egymás mellett. Egyedül az iparművészeti iskolák azok, amelyeknél a modern művészetpedagógia reformfőrekvései termékeny talajra bukkantak. A Behrens, Kreis, Poelzig vezetése alatt álló iparművészeti iskolák az architektónikus alapelveket tették minden kötött és szabadművészeti alkotás középpontjává. Bámulatos lendületet mutat ez a főrekvés a weimari Henry Van de Velde működése nyomán, akinek hatalmas egyéni befolyása alatt fejlődve a weimari iparművészet a maga befejezett kultúrájával Keletázsia, a görög középkor, a XVIII. század legszebb műremekével is megállja a helyét. Méltón zárják be e mesterek sorát Riemerschmid, Eberhardt Hugo és Bruno Paul nevei. Különös elismerés illeti a weni iparművészeti iskolát, amelynek módszeres berendezése mintaképpül szolgálhat hasonló intézményeknek.

Ezekből a sokoldalúan kiépített iparművészeti iskolákból, amelyek a modern ipari és szociális élet minden benyomását felszívták szervezettükbe, alakulhat ki a „szabad és alkalmazott művészet főiskolájának” mindent egyesítő ideálja.

A művészi alkotásra való előkészítés első feladata erőteljes konstruktív érzés felkeltése és megszilárdítása a növendékekben. Az ifjakat rá kell vezetni arra, hogy nem természeti jelenségek szolgálai ábrázolása a lényeges, hanem ilyen természet utáni tanulmányoknak átolvasztása új kifejeződésekkel a műalkotásokon. Erről írja Riemerschmid: „Minden műalkotáson feláldoznak való formákat a mű kedvéért. Ellenben a mű követelményét a természeti forma valóságáért feláldozni, a művészet rovására megy. Sőt odáig kell menni és meg kell vallani, hogy egyes esetekben lehet a természeti formán erőszakot tenni,

azt elhanyagolni, mégis értékes mű jön létre. De megfordítva, hogy egy műalkotáson a formátörvényeken tegyen valaki erőszakot és hanyagolja el azokat, az lehetetlen.”

Az ilyen alapon törtéző előkészítés után következhetik a tanulóanyag elosztása az egyes szakosztályokra. Minthogy a növendékek az alkotás sokféle más útját már idejekorán felismerték, a jövőben csak azok lépnek a festészet és plasztika osztályaiba, vagy mesterműtermekbe, akik a rajztudáson kívül valami bensőt, lélekből eredőt, valóban szabadművészeti tudnak produkálni. A mesterműtermekben nem egyéni oktatás folyik, hanem — a művészet nagy korszakainak példájára — mester és tanítvány együtt dolgoznak állami vagy községi közérdekű megbízásokon.

Az egyes fakultásoknak, a festő-, plasztikai, iparművészeti, építészeti, város- és műszaki építési osztályoknak egymással való kapcsolódásából jön létre a szabad és kötött művészeteknek kölcsönös, mindkét félre egészséges egymásrahatása. Ami a részleteket illeti: műtermeket és kísérleti műhelyeket, technikai oktató- és kísérleti intézeteket kell berendezni, ahol a természettudományi, ábrázoló és matematikai segédanyagokat lehetőleg összevontan kell tanítani, figyelve arra, hogy ezek a studiumok nem mint önálló tudományok, hanem mint a művészeti egésznek alárendelt kisegítő tárgyak szolgálják a célt.

Az építészeti osztály főfeladata: a ház a maga összes gyakorlati és művészeti vonatkozásaival és elemeivel. Az építőmérnöki feladatok megoldásánál a legegyszerűbb szerkezetű formákat is át kell itatni esztétikai érzéssel és szociális felelősséggel. Ez a szociális felelősség a vezérelv a közel jövő leg sürögősebb feladatainak, a város- és kislakásépítés végrehajtásánál, amely munka kifejezetten szervezőtehetséggel bíró, legnagyobb mértékben aktív erőket követel.

A hivatásos művészképzés mellett nem szabad alábecsülni a dilettantizmus jelentőségét egy nép művészeti kultúrájára nézve. Amint a zene legjobb megértői a műkedvelő muzsikások, úgy azok, akik maguk is rajzolnak, mélyebb művészi érdekekkel nézik a kiállításokat, bírálják meg és vásárolnak helyes érzéssel jó műtárgyakat. Helyes látásra kell nevelni a népet, a városokban mindenfelé nyilvános rajztermeket kell berendezni, azután gyermekművészeti tanfolyamokat, kézügyesítő oktatást szervezni stb. Azonban kerülni kell a műkedvelők és a hivatásos művészek együttes oktatását. A dilettantizmusnak igenis van létjogosultsága, de csakis a művészeti szakiskolák falain kívül.

\* \* \*

Az itt vázolt törekvések sikere után a művészet régi, szuverén elszigeteltségének egy a modern élettől áthatott aktivizmusban kell feloldódnia. Az akadémikus ízű „művészet a művészetért“ felfogásnak meg kell hajolnia egy magasabb eszme, a nemzeti alkotó és termelő munkába való beilleszkedés eszméje előtt. Sz. F.

## K R Ó N I K A

**OLVASÓINKHOZ!** A véreskező gonosztevők és őryöngő bolondok többhavi kormányzata mély sebeket ejtett szegény hazánkon. A rombolás fékevesztett démonai fosztogatták és pusztították javainkat, megmetyeltyék a lelkeket és lenyügözték legjobb erőinket. Amerre szemünk tekint, szörnyű károkat lát; nem csoda, ha csüggedve, elborult lélekkel figyel a magyar a hazája felett gomolygó nehéz, sötét fellegetek... De mintha virradna! Lelkes, elszánt hazafiak ledöntöttek a förtelmes vörös bálványokat és a pokoli gőzök kavardásából mindhatározottabb körvonalokkal bontakoznak ki a magyarság szentelt nemzeti szimbolumai. „Mégfogyva bár“, de élünk és akadnak sorainkban elegendő, kik férfias elszántsággal, dacos akarattal, erők teljes megfeszítésével dolgoznak nemzetünk megmentésén, az elvesztett javak visszaszerzésén, egy jobb jövő előkészítésén... Kilenc hónap óta nem jelenhetett meg a Magyar Iparművészet. A kommunisták művészeti direktóriuma beszüntette lapunkat, mert nem szegődött szolgálatába, s a románok akadékoskodó cenzurája is sokáig hátráltatta a megjelenését. Most pedig a ránk szakadt nagy papíromoróság és a nyomdák és a reprodukáló-intézetek több mint ezer-százalékos áremelése miatt csak nagy nehézségekkel küzdve és erősen korlátozott terjedelemben jelentethetjük meg lapunkat. Ennek a mostani fizetnek az előállítási költségei meghaladják a békebeli Magyar Iparművészet egy teljes, 50 éves évfolyama nyomdai és kliséköltségeinek a kétszeresét! A lap jövedelmei, előfizetési, hirdetési stb. bevételei pedig lényegesen csökkentek! Eből láthatják t. olvasóink, hogy nem rózsás a szerkesztőség helyzete s csakis a viszonyok gyökeres javulásába vetett erős hite, a kötelességérzet és az a szilárd meggyőződése tartja benne a lelket, hogy a lapra most, a nemzeti reneszansz kibontakozásában égetően szükség van, hivatását — bármely áldozatok árán is — betöltenie kell. A Magyar Iparművészet e füzet megjelenésével — lerázva bilincseit — jelét adja, hogy él és szolgálni akarja a magyar nemzeti művészetet, mely

művelődésünk regenerálása és a kultúr-nemzetekkel való kapcsolat szempontjából még sohasem volt oly nagyjelentőségű mint ma. A művelt magyar közönség, amidőn az egyedüli magyar művészeti folyóirat, a Magyar Iparművészet mellé áll, szolgálatot tesz nemzeti kultúránknak és elősegíti a magyarságnak a művelt nemzetek társaságában bírt, de a sors szörnyű csapásai miatt elvesztett pozíciójának visszaszerzését. Ezt éreznie kell a lap minden olvasójának. Bízunk is benne, hogy a megpróbáltatás e nehéz napjaiban is számíthatunk hűséges olvasóink lelkes és hathatós támogatására. A SZERKESZTŐ.

### IPARMŰVÉSZETÜNK TALPRAÁLLÍTÁSA

Érdekében az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat nagyszabású mozgalmat kezdeményezett, amelynek bevezető lépéseként felterjesztést adott át a kereskedelemügyi miniszternek. Ebben a társulat részletesen ismertette az iparművészeti termelés mostani kétségbejött helyzetét és különféle javaslatokat terjesztett elő egy mentőakció keresztülvitelére nézve. E javaslatok szerint a teendők két csoportra oszlanak. Az első és legsürgősebb feladat: az iparművészet termelő elemeinek, a tervező iparművészeknek és a műiparosoknak létfeltételeit biztosítani addig az időpontig, amíg a konszolidáció befejezése után a termelés a helyes vágányokon a maga erejéből is tovább haladhat. A további, későbbi megoldásra váró feladat: az iparművészeti behatás állandóvá tétele az ipari termelés minden idevágó területén és ezzel egyszersmind a rendszeres továbbfejlődés biztosítása. Ezeknek a kérdéseknek megbeszélésére a kereskedelemügyi miniszter az érdekeltség képviselőinek bevonásával ankétot hívott össze, mely november hó 28-án Micseh Endre h. államtitkár vezetésével tárgyalta a társulat javaslatait. E javaslatokat részletes megokolás kíséretében a társulat igazgatója adta elő. Elsősorban összefoglalta azokat, amelyeknek célja munkaalkalmak sürgős megteremtése. A tárgyalást vezető államtitkár informálta az ankétot a termelés megindulását gátló okokról és kijelentette, hogy a javaslatok megvalósítására csakis az okok megszűntével — ami békeszerződés aláírása után várható — kerülhet sor. Felhívta a társulatot, hogy addig is az ipari képviselőkkel egyetértőleg részletes és konkrét munkaalkalmakat megjelölő javaslatokat dolgozzon ki és terjesszen elő. Az akció további részleteire vonatkozó javaslatok kerültek ezután tárgyalásra. Ide tartoznak az iparostanoncoktatás és nevelés reformálása, a tanoncok javára szolgáló szociális intézmények létesítése; hathatós vámvédelem a külföldről beözönlő iparművészeti árúk